

Opdrachtgever

Divosa

Opdrachtnemer

BMC Onderzoek, Divosa, Stimulansz /
M. van Dodeweerd, S. van Klaveren, W.
Koning, F. Kuiper

Onderzoek

Divosa-monitor : is het nog ver? :
Divosa Benchmark jaarrapportage
2014
Einddatum – 1 november 2015

Categorie

Werkwijze en dienstverlening

Divosa-monitor : is het nog ver? : Divosa Benchmark jaarrapportage 2014

Conclusie

Deze jaarrapportage laat zien hoe het bijstandsvolume, de arbeidsparticipatie van bijstandsgerechtigden, de handhaving en de bedrijfsvoering zich in 2014 bij de deelnemers aan de Divosa Benchmark Werk en Inkomen hebben ontwikkeld ten opzichte van 2013.

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/yjdkf62c>

MONITOR

BENCHMARK
WERK EN INKOMEN

Divosa-monitor

Is het nog ver?

Divosa Benchmark Jaarrapportage 2014

www.divosa.nl

Divosa

*"Kijk niet alleen
naar de cijfers.
Doe er iets mee!"*

Henk Meijeren, benchmarkspecialist

MONITOR

BENCHMARK
WERK EN INKOMEN

Divosa-monitor

Is het nog ver?

Divosa Benchmark Jaarrapportage 2014

www.divosa.nl

Deze rapportage is een co-productie van BMC Onderzoek,
Divosa en Stimulansz

Inhoud

Voorwoord	7
Analyse Divosa-monitor - Is het nog ver?	8
Leeswijzer & verantwoording	12
Hoofdstuk 1 - Volume bijstand	14
1.1 Ontwikkeling volume	15
1.2 In- en uitstroom	16
1.3 Kenmerken bijstandsbestand	20
1.4 Blick op de toekomst	21
Hoofdstuk 2 - Participatie	24
2.1 Parttime werk	25
2.2 Ontheffingen	28
2.3 Blick op de toekomst	29
Hoofdstuk 3 - Handhaving	32
3.1 Maatregelen	33
3.2 Fraude	34
3.3 Blick op de toekomst	36
Hoofdstuk 4 - Bedrijfsvoering	38
4.1 Personele kosten per klant	39
4.2 Klanten per fte	41
4.3 Snelheid van afhandeling aanvragen	42
4.4 Blick op de toekomst	42
De Divosa Benchmark: makkelijk en overzichtelijk	44

Voorwoord - Is het nog ver?

Er waren gemeenteraden die in de laatste week van 2014 nog even heel veel verordeningen moesten afhameren. Maar de daadwerkelijke invoering van de Participatiewet begon natuurlijk pas na de jaarwisseling en gaat stapje voor stapje.

Toch waren de verwachtingen op 1 januari al torenhoog: Werk voor iedereen. Geen verdringing op de arbeidsmarkt. Maatwerk en ondersteuning voor elke bijstandsgerechtigde. Strenger straffen. En alle onterecht betaalde uitkeringen moeten tot op de laatste cent worden teruggevorderd.

Maar zelfs gemeenten kunnen geen wonderen verrichten.

Ze zijn nog volop in de weer om alle nieuwe gedecentraliseerde wet- en regelgeving goed en snel in te voeren. Tegelijkertijd blijft de winkel open en kloppen mensen bij hun gemeenten aan voor dienstverlening op het terrein van (jeugd)zorg, werk of inkomen.

Wat mogen de politiek en de samenleving dan wel van sociale diensten verwachten? Dat zij professioneel te werk gaan en hun dienstverlening aanscherpen of veranderen als dat nodig is. Op basis van kennis en ervaring.

Alle aandacht moet nu uitgaan naar het op orde brengen van de basis. En de uitvoerders verdienen ruimte, rust en respect om hun werk goed te kunnen doen.

*René Paas,
voorzitter Divosa*

Analyse

Is het nog ver?

De inkt van de Participatiewet was nauwelijks droog, of de hoge verwachtingen waren al in steen gebeiteld. Nu terug naar de realiteit: de bestanden blijven stijgen en er is fors minder geld om deze mensen te ondersteunen.

De rijksoverheid verwacht veel van sociale diensten. Maatwerk en ondersteuning voor elke bijstandsgerechtigde. Ferm optreden tegen bijstandsgerechtigden die niet hard genoeg naar werk zoeken. Het strenger beboeten van fraude. En actief een tegenprestatie opleggen aan mensen die in de bijstand zitten.

Deze Divosa Benchmark jaarrapportage laat de stand van zaken zien op 1 januari 2015 op terreinen als volume-ontwikkeling, participatie, handhaving en bedrijfsvoering.

Bestanden blijven stijgen

Het bijstandsvolume van gemeenten bleef in 2014 stijgen. Hoewel er in de zomer een lichte afname plaatsvond, stegen de gemeentelijke bijstandsbestanden in het najaar onverkort verder. In 2015 heeft die stijging doorgezet, maar minder hard. Gemeenten wijten de toename van hun bestanden vooral aan de economie die tot hoge werkloosheid leidt. Verder zien gemeenten hun bestanden stijgen door de groeiende groep statushouders die zij moeten opvangen en van een uitkering voorzien als dat nodig is. Vooral in kleinere gemeenten met weinig bijstandsgerechtigden kan de vestiging van één of twee statushouders tot een forse procentuele groei van het bijstandsbestand leiden.

Gemeenten blijven zoeken naar effectieve manieren om de instroom te beperken. Een klein aantal gemeenten heeft bijvoorbeeld recent een zoektermijn voor 27-plussers ingesteld.¹ Verder proberen gemeenten ook efficiënter om te gaan met de toenemende instroom. Dat doen zij door mensen die bijstand aanvragen groepsgewijs voor te lichten of te ondersteunen. Wat betreft de uitstroom zien we bij een groep gemeenten een sterke en gerichte inzet om jongeren onder de 27 jaar terug te leiden naar school. Deze gemeenten hebben daardoor een piek in de uitstroom in september en in februari.

De Participatiewet

De Participatiewet, die per 1 januari 2015 is ingevoerd, zal leiden tot een verdere toename van het aantal bijstandsgerechtigden. Deze toename is het gevolg van het afsluiten van de Wsw en het beperken van de instroom in de Wajong. SZW schat het aantal personen dat bij de gemeente een beroep kan doen op ondersteuning in 2015 groeit met 6.000 personen.²

Met de komst van de Participatiewet komen gemeenten voor de uitdaging te staan om meer mensen naar werk te begeleiden met minder middelen. De verwachting is dat gemeenten in toenemende mate zullen investeren in hun dienstverlening aan werkgevers en deze op regionaal arbeidsmarktniveau zullen harmoniseren. De omvorming van sw-bedrijven zal bij deze harmonisatie een prominente positie innemen. Voor gemeenten is belangrijk dat de kosten van de Wsw-doelgroep de participatie van anderen niet in de weg staan.

Door de bundeling van budgetten in het sociaal domein is het mogelijk voor gemeenten om ook de dienstverlening aan burgers te bundelen. Via de inzet van sociale wijkteams zal op wijkniveau gezocht worden naar de

1. Dit is wettelijk gezien mogelijk, mits de uitkering uiteindelijk binnen de wettelijke termijn van 8 weken na aanvraag wordt toegekend

2. <http://www.divosa.nl/nieuws/szw-schat-toename-doelgroep-participatiewet-tot-en-met-2018-op-42000>

beste oplossing voor de burger. Participatie en zelfredzaamheid staan daarbij voorop. De verwachting is dat de toegangsdeur voor mensen naar het sociale domein steeds meer via de wijkteams zal gaan lopen. Voor werk en inkomen zal het zoeken zijn om aansluiting te vinden bij deze wijkteams. Met name in de relatie beschut werk, tegenprestatie en dagbesteding liggen mogelijkheden om tot verdere verbinding te komen.

Ja, het is nog ver

Iedereen een vaste baan? Of een passende tegenprestatie? Geen verdringing op de arbeidsmarkt? Maatwerk en ondersteuning voor elke bijstandsgerechtigde? Ja, het is nog ver.

Met de komst van de Participatiewet zijn een aantal dromen opnieuw opgepoetst. De realiteit is anders. De bestanden nemen toe en de financiële middelen nemen af. Gemeenten moeten keuzes maken. Bovendien is de werkelijkheid soms minder makkelijk te beïnvloeden. Gemeenten zullen de komende jaren op zoek gaan naar wat wel mogelijk is binnen de budgetten die ze hebben. Het is aan de lokale politiek om die ontwikkelingen te volgen en scherpe keuzes te maken.

Leeswijzer & verantwoording

De Divosa-monitor beschrijft de uitkomsten van de Divosa Benchmark Werk en Inkomen over het jaar 2014. De cijfers zijn afkomstig van 204 gemeenten. Dat is 52% van het totaal aantal gemeenten in 2014, 69% van de inwoners in Nederland en 80% van het bijstandsbestand in 2014.

Gemeenten in deze Divosa-monitor naar gemeentegrootte

Verzorgingsgebied	Aantal gemeenten
< 50.000 inwoners	143
50.000-100.000 inwoners	31
>100.000 inwoners	30
Totaal	204

Hoofdstuk 4 over de bedrijfsvoering is gebaseerd op gegevens van 57 organisaties voor werk en inkomen. Door de aanwezigheid van 12 intergemeentelijke sociale diensten, vertegenwoordigen deze organisaties 94 gemeenten.

Organisaties in deze Divosa-monitor (onderdeel bedrijfsvoering)

Verzorgingsgebied	Aantal organisaties
< 50.000 inwoners	21
50.000-100.000 inwoners	13
>100.000 inwoners	23
Totaal	57

Gewogen versus ongewogen gegevens

De Divosa-monitor presenteert de gegevens van de benchmarkgemeenten naar gemeentegrootte en op landelijk niveau. Een gegeven als de ontwikkeling van het aantal bijstandsgerechtigden is een optelsom van de toename van het aantal bijstandsgerechtigden bij alle deelnemers, afgezet tegen het totaal aantal bijstandsgerechtigden bij deze gemeenten in het jaar ervoor. In jargon heet het dat de gegevens gewogen zijn omdat de resultaten van gemeenten met veel bijstandsgerechtigden hierdoor zwaarder meetellen.

Definities

De gegevens in de Divosa Benchmark zijn grotendeels gelijk aan de gegevens die gemeenten aanleveren voor de CBS-statistieken. De bewerkingen zijn voor rekening van de Divosa Benchmarkorganisatie. De gegevens over de bedrijfsvoering leveren gemeenten aan via een vragenlijst op basis van definities die door de Benchmarkorganisatie in overleg met een klankbordgroep van gemeenten zijn vastgesteld.

BUIG versus WWB

De bijstand kent meerdere regelingen. Naast de Wet werk en bijstand (WWB, per 1 januari 2015 opgegaan in de Participatiewet), horen ook de bijstandsregelingen voor ouderen en oudere zelfstandigen (de IOAW en IOAZ) tot de bijstandsregelingen van de BUIG (Bundeling uitkeringen inkomensvoorzieningen gemeenten). Bij de IOAW en IOAZ gaat het maar om kleine aantallen. 96% van de bijstandsgerechtigden zit in de WWB (inmiddels Participatiewet).

Deze monitor rapporteert deels over de BUIG-regelingen in hun geheel, maar zoomt regelmatig in op de Wet werk en bijstand. Dit staat altijd in de tekst aangegeven.

Hoofdstuk_1

Volume bijstand

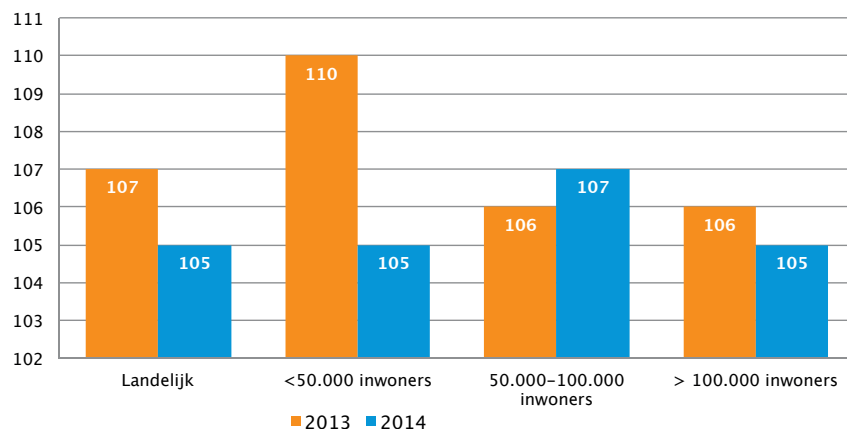
Volume bijstand

- > Het bijstandsbestand is in 2014 met 5% gestegen
- > De instroom was 40%, de uitstroom 35%
- > In 2015 groeit de bijstand verder

1.1 Ontwikkeling volume

Het bijstandsbestand, gemeten in het aantal betalingen, is in 2014 gemiddeld met 5% gestegen. In 2013 was de stijging nog 7%. De toename van het bijstandsbestand vakt daarmee wat af. Ondanks de aantrekkende economie, blijft de bijstand groeien. De groei is in alle gemeentegrootteklassen ongeveer even groot. In het eerste half jaar van 2015 zet de groei van de bijstand door. Vanaf de zomer stabiliseert de groei. In oktober komt de totale groei in 2015 uit op 3%.

Figuur 1. Ontwikkeling volume BUIG 2013 en 2014, geïndexeerd op december van het jaar ervoor (2013, n=182) (2014, n=204)

De ontwikkeling van het volume BUIG 2014 is de ontwikkeling van de WWB, IOAZ en IOAW <65 jaar van 1 januari 2014 t/m 31 december 2014, waarbij december 2013 is geïndexeerd op 100.

Volume-ontwikkeling bijstand gemeten

Er zijn verschillende manieren om de ontwikkeling van het bijstandsvolume te volgen. Het volume in deze paragraaf bestaat uit het volume BUIG gemeten in betaalde uitkeringen:

- > **Volume BUIG:** de WWB, IAOW en IAOW tezamen. BUIG staat voor Bundeling uitkeringen inkomensvoorzieningen gemeenten. WWB 'ers vormen ongeveer 96% van het bijstandsbestand.
- > **gemeten in betaalde uitkeringen:** dus niet in aantal rechthebbende personen. Het aantal personen met een uitkering zal hoger liggen omdat echtparen gezamenlijk één uitkering krijgen.

Het meten van betaalde uitkeringen maakt het mogelijk om al een maand na een uitkeringsperiode de volume-ontwikkelingen tussen gemeenten te vergelijken. Dat is een groot voordeel bij benchmarken.

1.2 In- en uitstroom

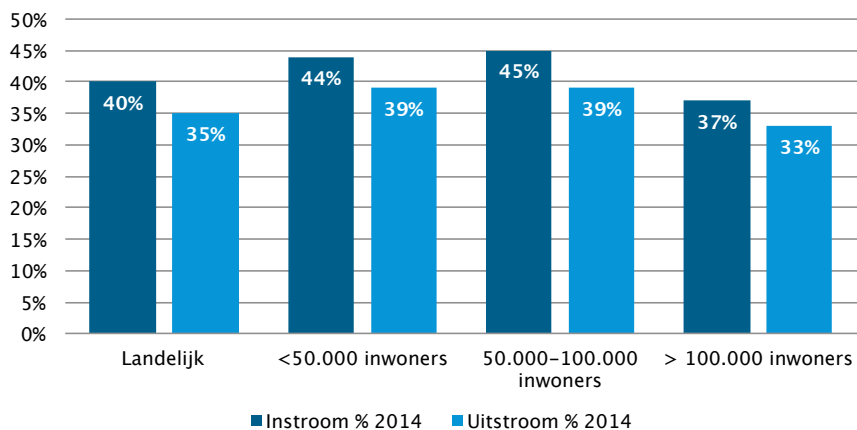
De instroom in de bijstand was 40% in 2014. Dit is het percentage nieuwe instroom ten opzichte van het zittende bestand. De uitstroom was 35%. Dit is het percentage uitstroom ten opzichte van het zittende bestand. Het gaat om de in- en uitstroom in de WWB (96% van het BUIG-bestand).

Bij kleine en middelgrote gemeenten is zowel de in- als de uitstroom hoger dan bij gemeenten met meer dan 100.000 inwoners.

Meer dynamiek

In 2013 was de in- en uitstroom lager. De instroom was 34% tegen 40% een jaar later. De uitstroom 29% tegen 35% een jaar later. Dat betekent dat er in 2014 meer dynamiek plaatsvond in het bijstandsbestand. Er zijn meer mensen die instromen, maar ook meer mensen die weer uitstromen. Deze dynamiek leidt tot veel werk bij gemeenten.

Figuur 2. Percentage in- en uitstroom WWB 2014 (n=204)

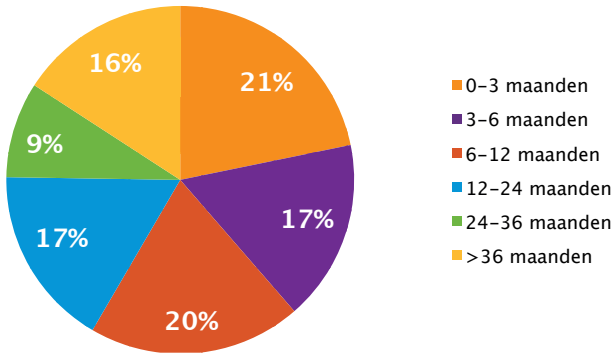

Het instroompercentage is het aantal nieuwe uitkeringen WWB in relatie tot het volume WWB. Het uitstroompercentage toont het aantal beëindigde uitkeringen WWB in relatie tot het volume WWB.

Veel kortdurende uitkeringen

38% van de bijstandsgerechtigden stroomt binnen een half jaar weer uit en 21% zelfs binnen drie maanden. Veel mensen staan dus relatief snel weer op eigen benen. Dit is een gebruikelijk patroon. In 2013 waren de verhoudingen qua uitstroom naar verblijfsduur nagenoeg hetzelfde.

Figuur 3. Uitstroom BUIG naar verblijfsduur 2014 (n=204)

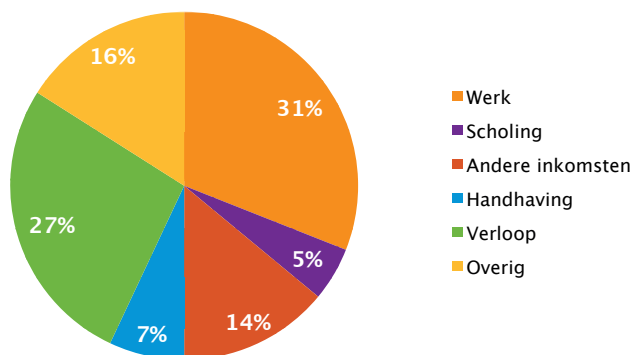

De uitstroom naar verblijfsduur is de uitsplitsing van alle uitstromers in 2014 naar verblijfsduur in een BUIG-regeling.

31% uitstroom naar werk

In 2014 is 31% van de uitkeringen beëindigd vanwege uitstroom naar werk (arbeid in dienstbetrekking of als zzp'er). 7% van de uitstroom heeft te maken met handhaving; de uitkering is beëindigd omdat iemand zich niet aan de verplichtingen in de bijstand heeft gehouden. 5% van de uitstroom werd veroorzaakt door bijstandsgerechtigden die scholing gaan volgen en recht hebben op studiefinanciering. Sinds juli 2012 hebben jongeren tot 27 jaar in de bijstand een scholingsplicht. Uit benchmarkgesprekken met deelnemers blijkt dat veel gemeenten daar actief op sturen. Vooral in september is daardoor de uitstroom van jongeren groot.

Figuur 4. Uitstroomredenen 2014 (n=204)

De uitstroomredenen zijn geteld over het aantal beëindigde WWB-uitkeringen in 2014. Daarbij zijn de 21 beschikbare categorieën samengevoegd tot 6 categorieën.

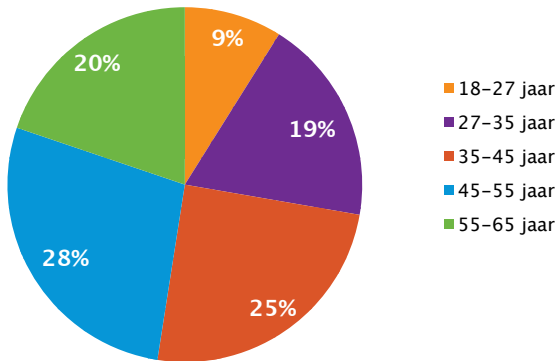
Categorie	Uitstroom vanwege:
Werk	'arbeid in dienstbetrekking' of 'zelfstandig beroep of bedrijf'
Scholing	'gaan volgen onderwijs met studiefinanciering'
Inkomsten	'uitkering arbeidsongeschiktheid' of 'alimentatie', 'vermogensopbrengsten', 'ander inkomen' of 'uitkering werkloosheid'.
Handhaving	'overschrijden maximale verblijfsduur buitenland', 'geen inlichtingen', 'niet verschenen op herhaalde oproep inlichtingenplicht', 'niet verschenen op herhaalde oproep re-integratiegesprek' of 'kunnen volgen van onderwijs maar dit niet doen'
Verloop	'bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd', 'overlijden', 'detentie', 'verhuizing naar andere gemeente', 'verhuizing naar buitenland' of 'aangaan relatie'.
Overig	'andere oorzaak' of 'oorzaak partner'

1.3 Kenmerken bijstandsbestand

Vooral 45-plussers in de bijstand

De grootste groep bijstandsgerechtigden is tussen de 45 en de 55 jaar oud. 9% van het bijstandsbestand bestaat uit jongeren onder de 27 jaar. 55-plussers vormen 20% van het bestand. Vergeleken met 2013 is de leeftijdsopbouw van het bestand nauwelijks veranderd.

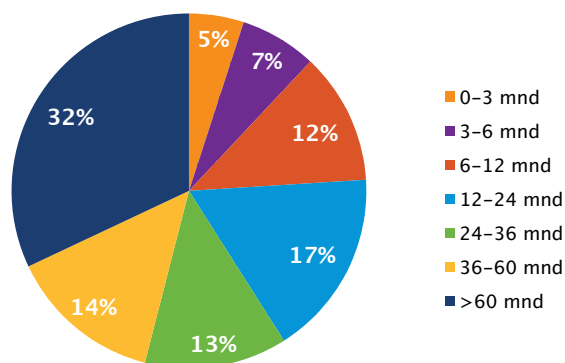
Figuur 5. Leeftijdsopbouw WWB-bestand ultimo 2014 (n=204)

Veel langdurige uitkeringen

Bijna de helft (46%) van de bijstandsgerechtigden zit langer dan 3 jaar in de bijstand. Een derde langer dan 5 jaar. In het algemeen geldt: hoe langer in de bijstand, hoe lager de kans om weer uit te stromen. Vooral de kansen op uitstroom richting werk nemen af.

Figuur 6. Verblifsduur personen WWB ultimo 2014 (n=204)

1.4 Blik op de toekomst

In het Centraal Economisch Plan van maart 2015³, raamt het CPB de groei van het aantal bijstandsuitkeringen in 2015 op 2,8%. Hoewel de economie weer gaat groeien, en de werkloosheid licht gaat dalen, zal de bijstandsontwikkeling vertraagd reageren op de wijziging in de conjunctuur. De invoering van de Participatiewet leidt tot meer instroom (grotere doelgroep) vanaf 2015 en in 2016 wordt een verdere stijging verwacht.

Raming ontwikkeling volume BUIG 2015 en 2016 (exclusief bijstand voor mensen met AOW)

	2014	2015 (raming)	2016 (raming)
Bijstand (WWB/IOAW/IOAZ)	389.000	400.000	410.000
Ontwikkeling		2,8%	2,5%

Bron: CPB

3. CPB (2015) Centraal Economisch Plan 2015.

Werkgelegenheid neemt toe

Vanaf 2015 voorspelt het CPB een groei van de werkgelegenheid van 0,8% en in 2016 van 0,9%. Deze groei wordt volledig gedragen door de marktsector. Het aantal vacatures in de uitzendsector loopt op en het aantal faillissementen blijft dalen. De bezuinigingen bij de overheid en in de zorgsector drukken deze cijfers in het algemeen en in die sectoren in het bijzonder.

Uit de Macro Economische Verkenning van het CPB⁴ blijkt dat de daling van de werkloosheid zeer geleidelijk gaat. Van 6,9% in 2015 tot 6,7% in 2016. Deze trage daling wordt toegeschreven aan het toenemende arbeidsaanbod van met name vrouwen en vijftig plussers.

Participatiewet leidt tot extra bijstandsgerechtigden

De Participatiewet zal leiden tot een verdere toename van het aantal bijstandsgerechtigden. Deze toename is het gevolg van het afsluiten van de Wsw en het beperken van de instroom in de Wajong.

SZW schat het aantal personen dat bij de gemeente een beroep kan doen op ondersteuning in 2015 groeit met 6.000 personen. Tot en met 2018 gaat het om 42 duizend extra mensen. Dit is inclusief studenten die in aanmerking komen voor een studietoelage.⁵

4. CPB (2015) Macro Economische Verkenning 2016

5. <http://www.divosa.nl/nieuws/szw-schat-toename-doelgroep-participatiewet-tot-en-met-2018-op-42000>

Hoofdstuk_2

Participatie

Participatie

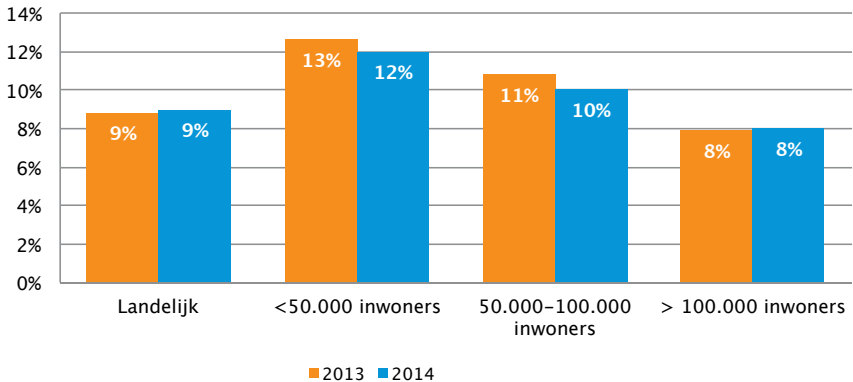
- > 9% van de bijstandsuitkeringen is een aanvulling op inkomsten uit werk
- > Gemiddeld zijn de inkomsten uit werk € 530,- per maand
- > 16% van het aantal bijstandsgerechtigden heeft een volledige ontheffing van de arbeidsplicht

2.1 Parttime werk

9% van de WWB-uitkeringen was zowel eind 2013 als 2014 een aanvulling op inkomsten uit werk. Het gaat meestal om een kleine deeltijdbaan. Omdat deze bijstandsgerechtigden met dit werk niet het sociaal minimum verdienen, vult de sociale dienst hun inkomsten aan tot de bijstandsnorm.

De mate waarin bijstandsgerechtigden parttime werk hebben, verschilt naar gemeentegrootte. Vooral in kleine en middelgrote gemeenten hebben bijstandsgerechtigden relatief gezien vaker inkomsten uit werk naast hun uitkering.

Figuur 7. Percentage klanten dat parttime werkt ultimo 2013 (n=91) en 2014 (n=204)

Het percentage klanten dat parttime werkt is het aandeel klanten met inkomsten uit werk op het totaal aantal WWB-uitkeringen ultimo 2013 of 2014.

Parttime werk in de bijstand

Uit aanvullend onderzoek op de Divosa Benchmarkgegevens, blijkt dat vrouwen iets vaker parttime werk hebben dan mannen. Ook onder alleenstaande ouders is het aantal parttime werkenden hoger, namelijk 16%. Bijstandsgerechtigden blijken de landelijke tendens te volgen waarbij vrouwen (en vooral lager opgeleide vrouwen met kinderen) over het algemeen parttime werk verrichten en daarmee niet voldoende inkomen genereren om economisch zelfstandig te zijn. Als we personen in de bijstand gedurende twee jaar volgen, dan zien we dat 19% op enig moment parttime werk heeft gehad. Onder mannen is dit 17,7%, onder vrouwen 20,9%. Er zijn dus veel bijstandsgerechtigden die tijdelijk parttime werken.

Bijstandsgerechtigden die parttime werken of (in tenminste één maand) parttime werk hebben gedaan naast hun bijstandsuitkering, stromen vaker uit naar werk dan personen die geen parttime werk hebben verricht. 19,4% van de personen die minstens één maand parttime hadden gewerkt in 2013 of 2014, stroomde uit naar werk. 0,8% startte als zelfstandige een bedrijf. Onder degenen die geen parttime werk hebben verricht waren die percentages respectievelijk 7,4 en 0,5%.

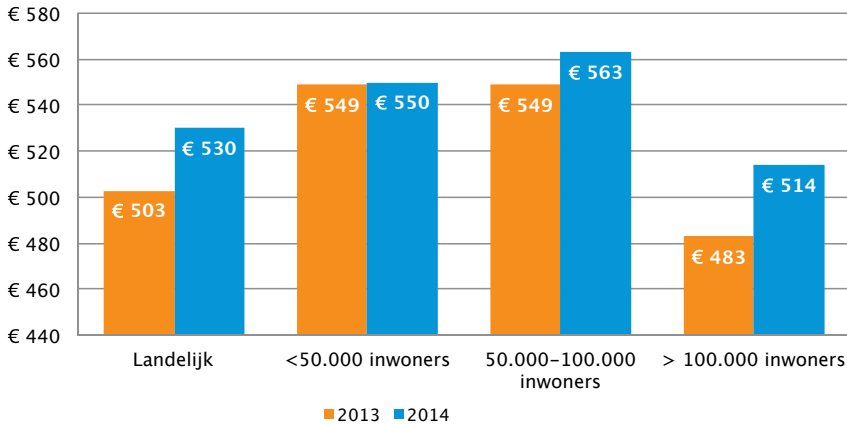
De samenhang tussen parttime werk en uitstroom kan twee verklaringsrichtingen hebben. Mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt, vinden makkelijker werk of dat nu parttime of fulltime is. Tegelijkertijd zou parttime werk ook een opstap kunnen zijn naar meer uren of meer verdienen.⁶

Gemiddelde inkomsten parttime werkende klanten

Bijstandsgerechtigden met inkomsten uit werk verdienen gemiddeld € 530,- per maand. De inkomsten kunnen sterk verschillen. De hoogte van het loon is immers afhankelijk van de omvang van de deeltijdbaai en de hoogte van de beloning. Ten opzicht van 2013 zijn de gemiddelde inkomsten met € 27,- gestegen. Vooral in de grote gemeenten zijn bijstandsgerechtigden gemiddeld meer gaan verdienen naast hun uitkering.

6. Divosa-monitor factsheet (2015) Parttime werk in de Bijstand.

Figuur 8. Gemiddelde maandelijkse inkomsten parttime werkende klanten 2013 (n=91) en 2014 (n=204)

De gemiddelde inkomsten is het totaal aan inkomsten op landelijk niveau gedeeld door de som van het aantal verrekende inkomsten n.a.v. betaald werk op betaalde uitkeringen gedurende 12 maanden.

2.2 Ontheffingen

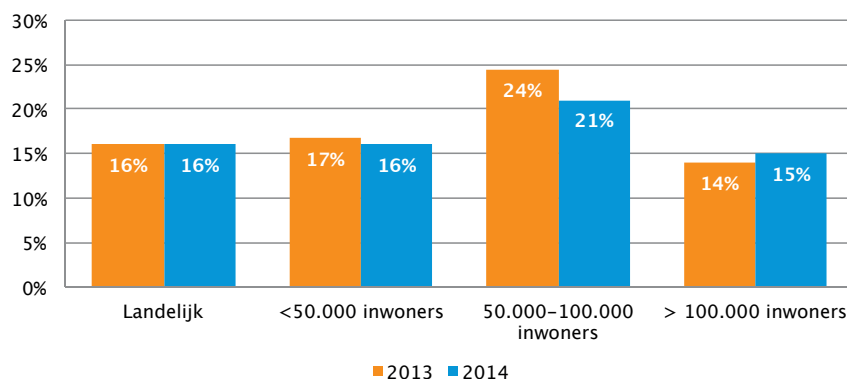
Volledige ontheffingen

16% van de bijstandsgerechtigden met een WWB-uitkering heeft een volledige ontheffing van de arbeidsplicht. Dat is hetzelfde als in 2013.⁷ Vooral middelgrote gemeenten verlenen volledige ontheffingen. Gemeenten kunnen een ontheffing verlenen wanneer klanten om medische of sociale redenen niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Ook is het mogelijk om ouders met kinderen onder de vijf jaar een ontheffing te verlenen.

7. De gerapporteerde percentages over 2013 wijken af van de vorig jaar gepubliceerde cijfers. Deze afwijking is ontstaan door een administratieve fout bij de aanlevering vanuit een grote gemeente. In de herberekening is deze fout hersteld.

In de praktijk kan het aantal ontheffingen hoger liggen omdat gemeenten een gedeeltelijke ontheffing van de arbeidsplicht niet hoeven te registreren voor de statistieken. Daarnaast is het mogelijk dat mensen een ‘informele ontheffing’ krijgen, wat inhoudt dat zij geen verplichting krijgen opgelegd om actief aan hun re-integratie te werken.⁸

Figuur 9. Percentage klanten met een volledige ontheffing van de arbeidsplicht ultimo 2013 (n=91) en 2014 (n=204)

Het percentage klanten met een volledige ontheffing van de arbeidsplicht is het aandeel WWB-klanten met een ontheffing op het totaal aantal WWB-uitkeringen ultimo 2013/2014.

2.3 Blick op de toekomst

Met de komst van de Participatiewet komen gemeenten voor de uitdaging te staan om meer mensen naar werk te begeleiden met minder middelen.

Grotere focus op werkgever/omvorming sw-bedrijven

Het wegvallen van nieuwe instroom in de Wsw heeft grote gevolgen voor de sw-organisaties. De focus komt te liggen op het plaatsen van mensen met een

8. Inspectie SZW (2013) De invloed van ontheffingen op de arbeidsparticipatie van WWB'ers.

arbeidsbeperking bij reguliere werkgevers. De verwachting is dat gemeenten in toenemende mate zullen investeren in hun dienstverlening aan werkgevers en deze op regionaal arbeidsmarktniveau zullen harmoniseren. De omvorming van sw-bedrijven zal bij deze harmonisatie een prominente positie innemen. Voor gemeenten is belangrijk dat de kosten van de Wsw-doelgroep de participatie van anderen niet in de weg staan.

Verbinding met Wmo

Door de bundeling van budgetten in het sociaal domein is het mogelijk voor gemeenten om ook de dienstverlening aan burgers te bundelen. Via de inzet van sociale wijkteams zal op wijkniveau gezocht worden naar de beste oplossing voor de burger. Participatie en zelfredzaamheid staan daarbij voorop. De verwachting is dat de toegangsdeur voor mensen naar het sociale domein steeds meer via de wijkteams zal gaan lopen. Voor werk en inkomen zal het zoeken zijn om aansluiting te vinden bij deze wijkteams. Met name in de relatie beschut werk, tegenprestatie en dagbesteding liggen mogelijkheden om tot verdere verbinding te komen.

Hoofdstuk_3

Handhaving

Handhaving

- > Op 0,5% van de betalingen is in 2014 een maatregel toegepast
- > De landelijke fraudequote is 7,7%
- > Het gemiddelde bedrag van een fraudevordering is € 2.914,-

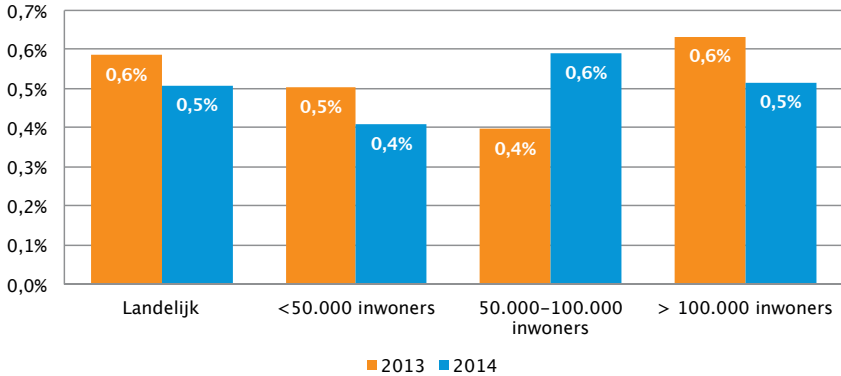
3.1 Maatregelen

Als bijstandsgerechtigden de aan hun opgelegde verplichtingen niet nakomen, kunnen sociale diensten hen korten op hun uitkering. Op 0,5% van de betalingen is in 2014 een dergelijke maatregel toegepast. Deze maatregelquote is het totaal aantal betalingen in een jaar waarop een maatregel is toegepast, gedeeld door het totaal aantal betalingen in een jaar. Omdat een persoon meerdere maanden een maatregel opgelegd kan krijgen, zal het percentage personen dat een maatregel heeft gekregen lager zijn.

Ten opzichte van 2013 valt op dat de maatregelquote gestegen is bij middelgrote gemeenten, terwijl deze is gedaald bij kleine en grote gemeenten.⁹ De omvang van de maatregelquote hangt vooral af van het gemeentelijke beleid en de uitvoering daarvan.

9. De gerapporteerde percentages over 2013 wijken af van de vorig jaar gepubliceerde cijfers. Deze afwijking is ontstaan door een administratieve fout bij de aanlevering vanuit drie gemeenten. In de herberekening zijn deze gemeenten uit de berekening gelaten.

Figuur 10. Maatregelquote 2013 (n=88) en 2014 (n=204)

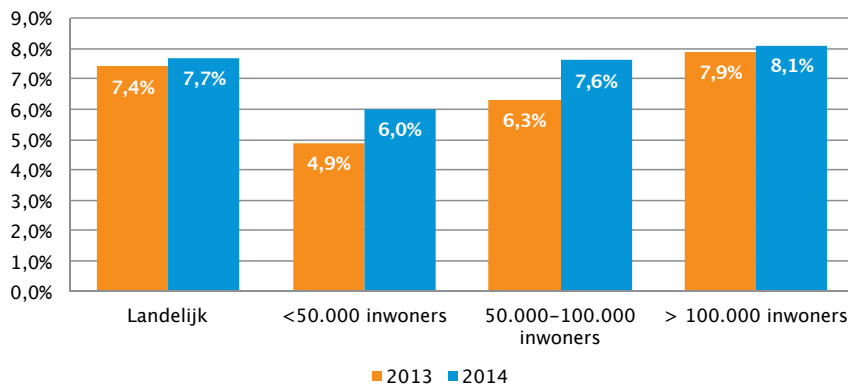
De maatregelquote is het aantal betalingen in een jaar waarop een maatregel is toegepast, gedeeld door het totaal aantal betalingen voor een bijstandsuitkering (BUIG) in hetzelfde jaar.

3.2 Fraude

In 2014 is de fraudequote 7,7%; en daarmee nagenoeg gelijk vergeleken met 2013 (7,4%). De fraudequote is een maat om het totaal aantal geconstateerde fraudegevallen tussen gemeenten van verschillende omvang met elkaar te vergelijken. Hoe hoger de fraudequote, hoe meer fraude is opgespoord. Het gaat om het totaal aantal geconstateerde fraudegevallen in een jaar, gedeeld door het gemiddelde aantal bijstandsuitkeringen (BUIG) in hetzelfde jaar.

Middelgrote en grote gemeenten hebben een hogere fraudequote dan kleine gemeenten. Hier zijn (tegengestelde) verklaringen voor. Het kan zijn dat kleine gemeenten beter zicht hebben op hun klantenbestand waardoor fraude minder voorkomt. Aan de andere kant is het mogelijk dat kleine gemeenten minder fraude constateren omdat zij minder actief zijn in het bestrijden van fraude. Bijvoorbeeld omdat zij de sociale recherche moeten inhuren bij een andere gemeente.

Figuur 11. Fraudequote 2013 (n=85) en 2014 (n=204)

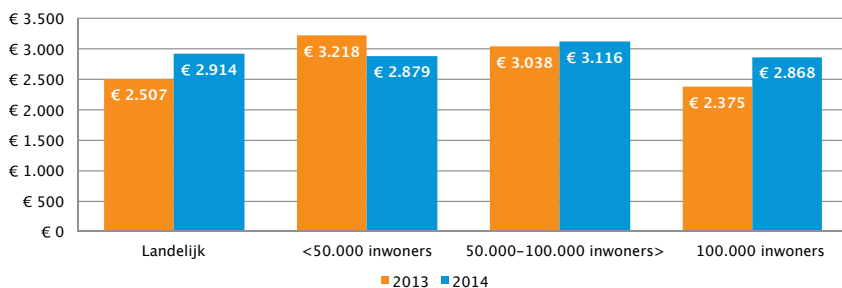

De fraudequote is het totaal aantal geconstateerde fraudegevallen in een jaar, gedeeld door het gemiddelde aantal bijstandsuitkeringen (BUIG) in hetzelfde jaar.

Gemiddeld bedrag fraudevorderingen

Gemiddeld genomen gaat het bij de nieuw geconstateerde fraudegevallen in 2014 om een bedrag van € 2.914,- per vordering. Dat is hoger dan in 2013. Naar gemeentegrootteklasse is het beeld wisselend. Bij kleinere gemeenten is de gemiddelde fraudevordering lager dan in 2013. Bij grote gemeenten juist hoger.

Figuur 12. Gemiddeld bedrag fraudevorderingen 2013 (n=84) en 2014 (n=204)

Het gemiddeld bedrag per fraudevordering is het totaal bedrag aan nieuwe vorderingen fraude in 2013 gedeeld door het aantal nieuwe vorderingen in 2013.

Verschillen in resultaten én beleid

Het bestrijden van misbruik van sociale uitkeringen vraagt voortdurende aandacht van gemeenten en Rijk. De bestrijding is kostbaar, maar kan ook tot veel besparingen leiden. Uit de benchmark blijkt dat gemeenten op dit onderwerp verschillende resultaten behalen. Er zijn gemeenten met een lage fraudequote en een hoog gemiddeld fraudebedrag. Andere gemeenten constateren veel fraudegevallen maar innen een laag gemiddeld fraudebedrag. Dit is te verklaren door verschillen in aanpak tussen gemeenten.

Omdat niet bekend is hoeveel gevallen van misbruik daadwerkelijk plaatsvinden, is niet op voorhand te bepalen of het aantal geconstateerde fraudegevallen een gevolg is van een goed fraudeopsporingsbeleid of van een slecht werkende poortwachtersfunctie. Evident is dat bij hoge gemiddelde bedragen van geconstateerde fraude het misbruik van de uitkering laat is geconstateerd. Een laag gemiddeld fraudebedrag vormt een indicatie dat de fraude vroeg is ontdekt.

3.3 Blick op de toekomst

Het belang van handhaving blijft onverminderd groot. Gemeenten kunnen veel kosten op de uitkeringen besparen door een kwalitatief goed handhavingsbeleid.

Handhaving in het sociale domein

Met de decentralisaties hebben veel gemeenten gekozen voor het formeren van sociale wijkteams om de toegang tot het sociale domein te regelen. Handhaving is bij plannen voor de inrichting van het sociaal domein en de wijkteams nog te weinig geïntegreerd, maar zal toenemende aandacht vragen.

Geüniformeerde verplichtingen

Door de invoering van een aantal geüniformeerde verplichtingen in de bijstand per 1 januari 2015, kan het aantal maatregelen toenemen. Het gaat hier bijvoorbeeld om het ingeschreven staan bij een uitzendbureau en de bereidheid te reizen of te verhuizen voor een betaalde baan.

Aanpassingen Fraudewet

De Fraudewet is in 2013 ingevoerd, maar de toekomst ervan is onzeker. Door een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep in november 2014 moet de wet worden aangepast. Deze aanpassingen betreffen o.a.:

- > Afstemming van de boete aan de persoonlijke omstandigheden (ernst van de overtreding, mate van verwijtbaarheid en financiële omstandigheden) bij het overtreden van de inlichtingenplicht.
- > Vaststelling van opzet, grove schuld of verminderde verwijtbaarheid bij het schenden van de inlichtingenplicht. Boete van 100% van de teveel ontvangen uitkering kan alleen bij opzet worden opgelegd. In andere gevallen moet de boete lager worden vastgesteld.
- > Uitbreiding van de mogelijkheid tot het geven van een waarschuwing bij kleine overtredingen.

De verwachting is dat in de loop van 2016 de fraudewet zal worden aangepast. Gemeenten hanteren tot die tijd de regels gebaseerd op de uitspraak van de CRvB.

Kenniscentrum

In 2016 zullen de Regionale Coördinatiecentra Fraudebestrijding (RCF) opgaan in het VNG Kenniscentrum Handhaving en Naleving. Kennisdeling zal onverminderd van groot belang blijven om de verbetering van de handhaving in de keten en de professionalisering bij gemeenten te bevorderen.

Hoofdstuk_4

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering

- > De gemiddelde personele uitvoeringskosten per klant zijn landelijk €2.291,- per jaar
- > 16% van de totale loonkosten bestaat uit inhuur derden
- > Gemiddeld hebben sociale diensten 27 klanten per fte
- > De gemiddelde doorlooptijd voor een WWB-aanvraag is 23 dagen

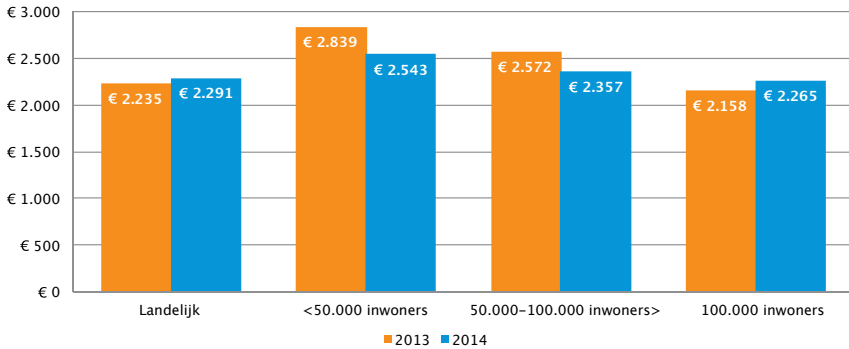
4.1 Personele kosten per klant

De gemiddelde personele uitvoeringskosten per bijstandsklant zijn landelijk €2.291,-. Het gaat hier om de uitvoeringskosten van de BUIG-regelingen in 57 organisaties (94 gemeenten) gemeten in personeelskosten en de kosten voor inhuur van externen. Dit bedrag is gedeeld door het gemiddelde aantal bijstandsklanten in 2014 om een indicatie te krijgen voor de kosten per klant. De uitvoeringskosten voor huisvesting, ict en overige kosten zijn niet meegerekend, dus de daadwerkelijk gemaakte kosten per klant liggen hoger.

De personele uitvoeringskosten bij kleine gemeenten zijn iets hoger dan bij (middel)grote gemeenten. Dit bevestigt het beeld dat grote gemeenten goedkoper kunnen werken door een groter aantal klanten. Zij kunnen een aantal processen standaardiseren en efficiënter uitvoeren.

In 2014 zijn de gemiddelde personele uitvoeringskosten licht gestegen, terwijl de sociale diensten sinds 2010 juist een daling in kosten per klant wisten te realiseren. De stijging komt voor rekening van de grote gemeenten.

Figuur 13. Gemiddelde personele uitvoeringskosten per klant, inclusief inhuur derden 2013 (n=35) en 2014 (n=57)

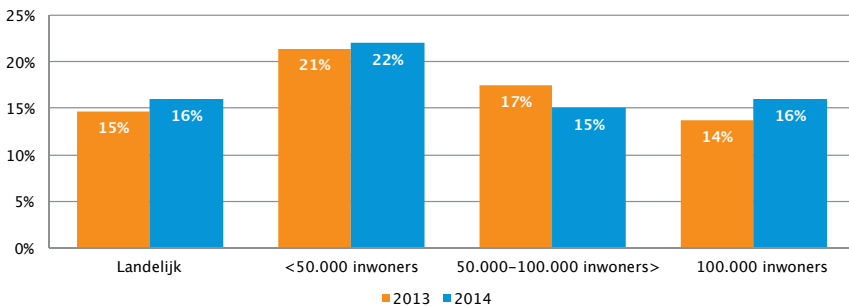

De kosten per klant is het totaal aan personele kosten voor de uitvoering van de BUIG (dus WWB, IOAW, IOAZ en Bbz 2004), inclusief de kosten inhuur derden, gedeeld door het gemiddeld aantal BUIG-klanten.

Meer inhuur bij kleine gemeenten

Het aandeel inhuur derden in de totale loonkosten is gemiddeld 16%. Kleine gemeenten huren relatief vaker externen in dan (middel)grote gemeenten. Dit draagt bij aan de hogere gemiddelde kosten per klant bij kleine gemeenten.

Figuur 14. Aandeel inhuur derden in de totale loonkosten 2013 (n=35) en 2014 (n=57)

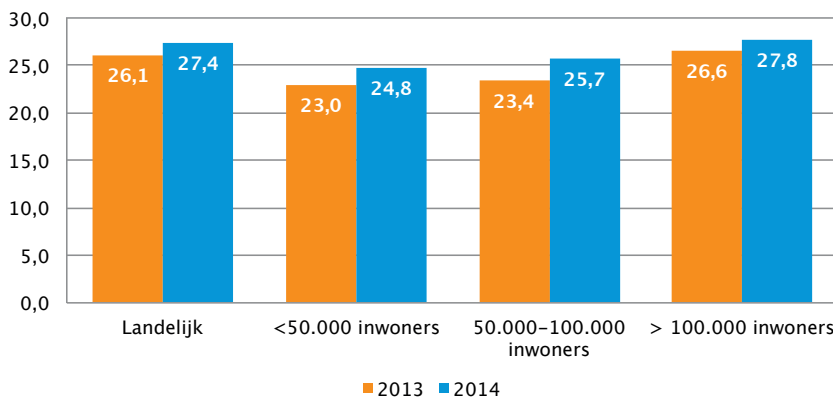

Het aandeel inhuur derden zijn de kosten voor de inhuur van externen afgezet tegen de totale personele kosten.

4.2 Klanten per fte

Gemiddeld hebben sociale diensten 27 klanten per fte (full time equivalent of voltijdmedewerker). Hierbij is het totaal aan fte's dat betrokken is bij de uitvoering van de BUIG-regelingen, gedeeld door het gemiddeld aantal klanten. Tegenover elke voltijd medewerker staan dus gemiddeld 27 bijstandsklanten. Grote gemeenten hebben meer klanten per fte dan middelgrote en kleine gemeenten.

Figuur 15. Gemiddelde aantal klanten per fte (inclusief inhuur derden) 2013 (n=30) en 2014 (n=50)

Het aantal klanten per fte is het totaal aantal fte's dat bij de uitvoering van de BUIG is betrokken, gedeeld door het gemiddeld aantal BUIG-klanten in een jaar. Indirecte functies, zoals automatisering en management zijn meegerekend.

4.3 Snelheid van afhandeling aanvragen

In 2014 is de gemiddelde doorlooptijd in een gemeente voor een aanvraag van een WWB-uitkering 23 dagen. Kleine gemeenten hebben de kortste doorlooptijd. Grote gemeente de langste. In 2014 heeft een sterke daling van de doorlooptijd plaatsgevonden: van 31 dagen in 2013 naar 23 dagen in 2014.

Figuur 16. Gemiddelde doorlooptijd aanvraag bijstandsuitkering in 2013 (n=91) en 2014 (n=203) in dagen

4.4 Blik op de toekomst

De kosten van gemeenten zijn niet een op een vergelijkbaar, maar wel het beste startpunt om de efficiëntie van een organisatie onder de loep te nemen. Beleidskeuzes kunnen de verschillen verklaren, maar ook de manier waarop de sociale dienst georganiseerd is, de mate waarin een gemeente kiest voor het uitbesteden van werkzaamheden en het takenpakket van de organisatie.

Andere organisatiestructuur

De komende jaren zal er in de bedrijfsvoering bij gemeenten veel veranderen. Meest in het oog springend is de ontwikkeling van sw-organisaties. Met het wegvallen van de instroom in de Wsw kan er geen sprake zijn van een ongewijzigde voortzetting van de bedrijfsvoering. Het aantal sw-organisaties zal enerzijds krimpen en anderzijds in vorm en omvang wijzigen. Zo verdwijnen een aantal sw-organisaties omdat gemeenten er zich uit terugtrekken. Maar er is ook sprake van fusie tussen sw-organisaties onderling en met gemeentelijke afdelingen werk en inkomen. Ook kan er sprake zijn van een taakuitbreiding door de volledige doelgroep van de Participatiewet te bedienen.

Meer intergemeentelijke samenwerking

Ook het aantal intergemeentelijke samenwerkingsverbanden voor de uitvoering van de bijstand neemt verder toe. Bij de invoering van de Participatiewet is 66% van de gemeenten voor de uitvoering van die wet aangesloten bij een officieel samenwerkingsverband. De meest bekende vorm van samenwerking is een intergemeentelijke sociale dienst. Ook zijn er gemeenten waar het UWV, de kredietbank en - ook hier weer - het sw-bedrijf bij de samenwerking betrokken zijn.¹⁰

Op het niveau van een arbeidsmarktregio hebben de trekkersgemeenten in veel regio's het voortouw genomen bij de vorming van regionale werkbedrijven. De verwachting is dat in het komend jaar in alle regio's werkbedrijven actief zijn. In deze bedrijven worden afspraken gemaakt die voor de hele regio van toepassing zijn, zoals de wijze van het meten van de loonwaarde en de invulling van de 125.000 garantiebanen. In de Regionale Werkbedrijven werken gemeenten, werkgevers en werknemers met het UWV samen.

De Divosa Benchmark: makkelijk en overzichtelijk

Metten, vergelijken, op zoek gaan naar het verhaal achter de cijfers en daarvan leren. Dat is de Divosa Benchmark Werk & Inkomen.

Waarom?

Vergelijken

De 4 belangrijkste redenen waarom gemeenten meedoen aan de benchmark:

1. Inzicht in de eigen organisatie en vergelijken met andere gemeenten.
2. Elke maand actuele en diepgaande gegevens op het terrein van bijstand, re-integratie, handhaving en debiteurenbeheer.
3. Appels met appels vergelijken.
4. Eenvoudige en snelle gegevensaanlevering via het uploaden van statistiekbestanden.

Actueel

Objectief

Moeiteloos

Basis	Basis + Verdiepend	Module armoede en schulden
U krijgt:	U krijgt: Basis + ...	U krijgt: Basis (+ verdiepend) + ...
Vergelijken op: <ul style="list-style-type: none"> > Achtergrondgegevens > Volume > Budgetten Benchmarken: <ul style="list-style-type: none"> > Elke maand rapporten downloaden > Zelf referentiegroepen kiezen 	Vergelijken op: <ul style="list-style-type: none"> > Participatie > Handhaving > Incasso > Bijzondere bijstand > Bedrijfsvoering Benchmarken: <ul style="list-style-type: none"> > 24/7 online benchmarken Benchlearen: <ul style="list-style-type: none"> > 2 kringbijeenkomsten met andere gemeenten > Individueel adviesgesprek 	Vergelijken op: <ul style="list-style-type: none"> > Bijzondere bijstand (uitgebreid) > Uitgaven bijzondere bijstand en minimabeleid > Formatie > Klanten, trajecten en doorlooptijden schuldhulpverlening Benchlearen: <ul style="list-style-type: none"> > Jaarlijkse bijeenkomst met andere gemeenten

Vergelijken met andere gemeenten, ISD-en, arbeidsmarkt-regio 's, op gemeenten met dezelfde bijstandsdichtheid, etc.

Deelnemende gemeenten kunnen hun ontwikkelingen in de Divosa Benchmark werk & inkomen maandelijks volgen. In het online benchmarkplatform kunnen gemeenten naast de beschikbare standaardrapportages ook zelf analyses uitvoeren en maatwerk rapportages maken waarin zij hun resultaten vergelijken met andere organisaties, of op andere niveaus zoals de arbeidsmarktregio.

Benchlearen

In de verdiepende module krijgen deelnemers naast een meer uitgebreide maandelijksse rapportage de mogelijkheid tot benchlearning in de vorm van bijeenkomsten met andere gemeenten. Ook een individueel advies- of managementgesprek behoort tot de mogelijkheden. Benchlearning wil zeggen dat wordt gekeken naar het verhaal achter de cijfers. Dit alles kan de nodige discussiestof opleveren en gemeenten kunnen op deze manier veel van elkaar leren.

Meer informatie en inschrijven?

Meer informatie over de Divosa Benchmark vindt u op www.divosa-benchmark.nl.

Deze rapportage is een co-productie van BMC Onderzoek, Divosa en Stimulansz

Colofon

Uitgave

© November 2015, Divosa, Utrecht

Auteurs

Marije van Dodeweerd, Divosa

Susan van Klaveren, BMC Onderzoek

Waling Koning, Stimulansz

Frans Kuiper, Stimulansz

Vormgeving

Marion Klerken, YON-vormgeefwerk

Koningin Wilhelminalaan 5 | Postbus 2758 | 3500 GT Utrecht
T 030 - 233 23 37 | F 030 - 233 37 26 | info@divosa.nl

www.divosa.nl

